

UDC 37:356:338-452-785

DOI: 10.46591/MHJM.2020.0302.0001

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК НА ЗАСАДАХ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

© 2020

Бабак Василь Іванович, начальник кафедри повітрянодесантної підготовки
факультету підготовки спеціалістів десантно-штурмових військ
Військова академія

(20301, Україна, Одеса, вул. Фонтанська дорога, 10, e-mail: babak.1972@ukr.net)

Анотація. У статті представлено процедуру проведення педагогічного експерименту, методики перевірки ефективності запропонованих педагогічних умов та структурно-функціональної моделі підготовки до професійної діяльності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу як методологічного підґрунтя формування готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності. Встановлено, що досягнення мети експериментального дослідження детерміновано розподілом нашої наукової розвідки на чотири етапи: теоретико-організаційний, діагностично-констатувальний, діяльнісно-формувальний, результативно-аналітичний. Кожен етап відзначався певними організаційними кроками. Узагальнено, що педагогічний експеримент як комплексний метод наукового дослідження передбачає одночасне використання цілої низки таких методів: спостереження, бесіда, анкетування, діагностичні контрольні роботи, створення спеціальних ситуацій. Здійснено аналіз результатів експериментального дослідження підготовки до професійної діяльності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу. Відзначено, що курсантів було розподілено на контрольні та експериментальні групи. Це сприяло досягненню рівних умов вступу майбутніх офіцерів в експеримент. Підкреслено, що з метою спрощення математичних розрахунків та зведення їх до єдиної системи оцінювання чотирьох рівнів готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності на всіх етапах дослідження використовувалась п'ятибальна шкала. Для визначення сформованості кожного компонента та загальної готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ (які навчалися в контрольних та експериментальних групах) до професійної діяльності систематизовано числові дані, щоб проаналізувати динаміку результатів від вхідного до підсумкового контролю. Резюмовано, що для перевірки вірогідності отриманих результатів і визначення достовірності експериментального дослідження використовувалися статистичні методи обробки даних педагогічного експерименту шляхом порівняння середніх показників, дисперсій і визначення F-критерію.

Ключові слова: курсанти, майбутні офіцери десантно-штурмових військ, акмеологічний підхід, педагогічний експеримент, вищий військовий навчальний заклад.

ORGANIZATION AND ANALYSIS OF THE RESULTS OF EXPERIMENTAL STUDY OF PREPARATION TO PROFESSIONAL ACTIVITY OF FUTURE OFFICERS OF THE AIR ASSAULT FORCES ON THE BASIS OF ACMEOLOGICAL APPROACH

© 2020

Babak Vasyl Ivanovych, Head of the Department of Airborne Training of the Faculty of Specialist Training
Specialists of Highly Mobile Airborne Forces
Odessa Military Academy

(20301, Ukraine, Odessa, str. Fontanska Road, 10, e-mail: babak.1972@ukr.net)

Abstract. The article deals with the procedure of conducting pedagogical experiment, methods of checking the effectiveness of the proposed pedagogical conditions and the structural-functional model of preparation to professional activity of future officers of the Air Assault Forces on the basis of acmeological approach as the methodological basis for the formation of readiness of future officers of the Airborne Assault Forces to professional activity. It has been determined that the achieving of purpose of the experimental research has been determined by the division of our scientific study into four stages: theoretical-organizational, diagnostic-ascertained, activity-forming, resulting-analytical. Each stage was marked by certain organizational steps. It has been generalized that pedagogical experiment as a complex method of scientific research provides the use of a number of such methods: observation, conversation, questionnaires, diagnostic control works, creation of special situations. The analysis of the results of experimental study of preparation to professional activity of future officers of the Air Assault Forces on the basis of acmeological approach has been carried out. It is noted that the cadets were divided into control and experimental groups. This contributed to the achievement of equal conditions for the entry of future officers in the experiment. It has been underlined that in order to simplifying mathematical calculations and bringing them to a single system for assessing the four levels of readiness of future officers of the Air Assault Forces to professional activity, a five-point scale was used at all stages of the research. To determine the formation of each component and the general readiness of future assault officers (who studied in control and experimental groups) for professional activities, numerical data are systematized to analyze the dynamics of the results from the entry to the final control. It has been summarized that for checking the probability of obtained results and the determination of reliability of the experimental study the statistical methods of processing the data of the pedagogical experiment by comparing the average indicators, dispersions and defining the F-criterion were used.

Keywords: cadets, future officers of the Air Assault Forces, acmeological approach, pedagogical experiment, higher military educational institution.

ОРГАНИЗАЦИЯ И АНАЛИЗ РЕЗУЛЬТАТОВ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ПОДГОТОВКИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОЙ ВОЙСК НА ПРИНЦИПАХ АКМЕОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА

© 2020

Бабак Василий Иванович, начальник кафедры воздушно-десантной подготовке
факультета подготовки специалистов десантно-штурмовых войск

Аннотация. В статье представлены процедуру проведения педагогического эксперимента, методики проверки эффективности предложенных педагогических условий и структурно-функциональной модели подготовки к профессиональной деятельности будущих офицеров десантно-штурмовых войск на основе акмеологического подхода как методологической основы формирования готовности будущих офицеров десантно-штурмовых войск к профессиональной деятельности. Установлено, что достижение цели экспериментального исследования детерминировано распределением нашей научной разведки на четыре этапа: теоретико-организационный, лечебно-констатирующий, деятельно-формовочный, результативно-аналитический. Каждый этап отмечался определенными организационными шагами. Обзор, что педагогический эксперимент как комплексный метод научного исследования предполагает одновременное использование целого ряда таких методов: наблюдение, беседа, анкетирование, диагностические контрольные работы, создание специальных ситуаций. Осуществлен анализ результатов экспериментального исследования подготовки к профессиональной деятельности будущих офицеров десантно-штурмовых войск на основе акмеологического подхода. Отмечено, что курсанты были разделены на контрольные и экспериментальные группы. Это способствовало достижению равных условий вступления будущих офицеров в эксперимент. Подчеркнуто, что с целью упрощения математических расчетов и сведения их в единую систему оценивания четырех уровней готовности будущих офицеров десантно-штурмовых войск к профессиональной деятельности на всех этапах исследования использовалась пятибалльная шкала. Для определения сформированности каждого компонента и вообще готовности будущих офицеров десантно-штурмовых войск (которые учились в контрольных и экспериментальных группах) к профессиональной деятельности систематизированы числовые данные, чтобы проанализировать динамику результатов входного к итоговому контролю. Резюмированы, что для проверки достоверности полученных результатов и определения достоверности экспериментального исследования использовались статистические методы обработки данных педагогического эксперимента путем сравнения средних показателей, дисперсий и определения F-критерия.

Ключевые слова: курсанты, будущие офицеры десантно-штурмовых войск, акмеологический подход, педагогический эксперимент, высшее военное учебное заведение.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Організація і проведення наукового дослідження підготовки до професійної діяльності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу передбачає опис процедури проведення педагогічного експерименту. Важливим науковим завданням дослідження є доведення достовірності отриманих результатів наукової розвідки. Для вирішення практичних завдань використано методику перевірки дієвості визначених педагогічних умов та структурно-функціональної моделі як методологічного підґрунтя формування готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядалися аспекти цієї проблеми і на яких ґрунтується авторська думка. Проблема визначення основних умов реалізації методики дослідно-експериментальної роботи, пов'язані з проведенням педагогічного експерименту, були предметом наукових розвідок низки науковців (Б. Бабанський [1], М. Бауер [2], В. Бевз [3], Т. Ващик [4], П. Лузан [5], С. Сластьонін [6], Ю. Сурмін [7] та ін. [8-11]). Зокрема, С. Сластьонін стверджує, що педагогічний експеримент застосовується для об'єктивної і доказової перевірки достовірності педагогічних гіпотез [7]. Однак, проблема визначення результативності підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу ще не стала предметом наукових пошуків сучасних дослідників, що підкреслює актуальність нашого дослідження.

Мета статті полягає у висвітленні результатів експериментального дослідження підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Нам імпонує наукова позиція А. Сваричевської, котра стверджує, що процедура проведення педагогічного експерименту передбачає наявність організаційно-технічних аспектів, основними з яких є чітке дотримання принципів організації дослідно-експериментальної роботи [12, с. 148–151]. Погоджуючись зі словами дослідниці, до принципів, згідно з якими організовувалася і проводилася наша дослідно-експериментальна робота, відносимо:

– принцип детермінізму, що передбачає взаємозв'язок явищ і процесів, коли одне явище, процес за певних умов

завжди породжує інше явище чи процес;

– принцип комплексності, який орієнтує на використання не якогось одного методу, а їхньої сукупності для отримання валідних експериментальних даних щодо сформованості готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності;

– принцип об'єктивності, який має першочергове значення та передбачає перевірку кожного факту декількома методами, уточнення отриманих експериментальних даних з даними інших досліджень;

– принцип педагогічної ефективності, який є водночас і кінцевою метою будь-якого експерименту, а його суть полягає в тому, що в процесі експериментальної роботи перевіряється ефективність існуючих методів, прийомів, форм навчання, а також розробляються інноваційні, ефективніші методи та прийоми педагогічної роботи;

– принцип безперервності педагогічної діагностики, згідно з яким процес діагностування є постійним процесом, оскільки безперервним є сам освітній процес;

– принцип розвитку та динаміки, що орієнтує на цілісне вивчення педагогічного явища з урахуванням внутрішніх взаємозв'язків між різними складниками всієї освітньої системи, адже будь-яке педагогічне явище завжди тісно пов'язане з іншими явищами педагогічної реальності [12, с. 148–151].

Зазначимо, що в процесі педагогічного експерименту використовуються методи спостереження, аналізу активності учасників дослідно-експериментальної роботи, моделювання професійно-зорієнтованих ситуацій та ін. [1, с. 46]. Необхідність досягнення анонсованої мети експериментального дослідження детермінувала розподіл нашої наукової розвідки, що проводилося упродовж 2014–2019 рр., на чотири етапи науково-педагогічних розвідок: теоретико-організаційний, діагностично-констатувальний, діяльнісно-формульвальний, результативно-аналітичний.

Теоретико-організаційний етап (2014 р.) відзначався такими віхами:

– визначення мети, завдань, провідної ідеї дисертаційної роботи, методів дослідження;

– виявлення суперечностей між вимогами суспільства до готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до виконання професійних функцій, зважаючи на події, що відбуваються на сході України, і сучасною практикою підготовки офіцерів цієї спеціальності до професійної діяльності;

– здійснення теоретико-порівняльного аналізу нау-

кових джерел (філософської, психолого-педагогічної, військової, психологічної, військово-психологічної літератури, дисертаційних робіт та монографій) з метою виокремлення теоретичних засад та конкретизації особливостей професійної підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу до професійної діяльності; обґрунтування специфіки реалізації акмеологічного підходу як методологічного орієнтира формування готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності;

– виявлення початкового рівня готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності;

– конкретизація структурних, критеріальних та рівневих характеристик готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності з урахуванням засад акмеологічного підходу.

Діагностично-констатувальний – другий етап дослідження складався з двох частин: діагностичного і констатувального етапів. На діагностичному етапі уточнено компоненти, критерії, показники, рівні та сучасний стан сформованості готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності, які завершували навчання на IV курсі. Рішення обрати саме цю категорію готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ для участі у діагностично-констатувальному етапі дослідження продиктовано такими факторами: курсанти IV курсу повинні володіти комплексом знань, умінь, навичок, які є обов'язковими для успішного виконання професійних дій; курсанти проходили різні види практик, а тому можуть адекватно оцінити власну здатність до виконання професійної діяльності в реальних умовах бойових дій. Діагностичним етапом було охоплено курсантів різних ВВНЗ України.

З метою спрощення математичних розрахунків та зведення їх до єдиної системи оцінювання чотирьох рівнів готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності на всіх етапах дослідження використовувалась п'ятибальна шкала. Оскільки незадовільного рівня готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності у курсантів не виявлено, відтак у контексті педагогічного експерименту застосовувались чотири рівні, де цифрові значення від 5 до 2 відповідали рівням досліджуваного феномену, а саме:

- 5 балів – високий рівень;
- 4 бали – достатній рівень
- 3 бали – задовільний рівень;
- 2 бали – низький рівень.

Також обчислювався середній показник (СП), що зумовлено потребою його використання у подальших математичних розрахунках.

Аналіз існуючих діагностичних методик засвідчив відсутність комплексних методичних матеріалів, які дали б змогу виявити рівень сформованості всіх компонентів готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності. Тому розроблено авторський діагностичний інструментарій, який конструювався таким чином щоб встановити стан усіх показників готовності й урахував вимоги об'єктивності, валідності, надійності. Зазначимо, що цей самий діагностичний інструментарій надалі використовувався під час вхідного та підсумкового контролю на формуальному етапі експериментального дослідження. Це свідчить про однакові вимоги до курсантів, які завершили вивчення означених дисциплін, і критерії оцінювання готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності.

Отримані результати діагностичного етапу дослідження вказували на необхідність удосконалення процесу підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ у напрямі формування готовності до професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу.

На констатувальному етапі визначено дисципліни для проведення експериментального дослідження. Констатувальний етап експериментального дослідження закінчувався тим, що на базі Одеської військової академії серед курсантів, які розпочали навчання на III курсі, визначено контрольні (КГ) та експериментальні (ЕГ) групи. Студенти КГ в подальшому вивчали дисципліни, обрані для експериментального дослідження, за традиційними методиками згідно із загальноприйнятими навчальними програмами. Підготовка майбутніх військовослужбовців з метою цілеспрямованого формування готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу здійснювалася в ЕГ шляхом реалізації визначених педагогічних умов та структурно-функціональної моделі дослідження.

Доцільність такого розподілу студентів на КГ та ЕГ підтверджувалася результатами встановлення вхідного рівня сформованості готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності як результату підготовки курсантів на засадах акмеологічного підходу. Застосовуючи методи анкетування, спостереження, опитування, аналізу відповідей курсантів на запропонований варіант тестового контролю рівня знань, встановлено вхідний рівень готовності за всіма компонентами, який засвідчив майже однакові умови вступу майбутніх військовослужбовців у експериментальне дослідження.

Взято до уваги, що результативність підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу повинна підтверджуватися статистичною достовірністю отриманих результатів [13; 14]. Тому, аби забезпечити рівні умови вступу майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ в експеримент розподіл курсантів на КГ та ЕГ здійснювався з обов'язковим урахуванням деяких факторів. Так, однорідність та однотипність експериментальних і контрольних груп досягалася таким чином: середній показник і рівні сформованості всіх компонентів досліджуваної готовності на етапі вхідного контролю у курсантів КГ та ЕГ були майже ідентичними.

Також на діагностично-констатувальному етапі експериментального дослідження розроблено програму проведення наукової розвідки, виокремлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови дієвості досліджуваного процесу, розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу.

На третьому – діяльнісно-формуальному етапі (2016 - 2017 і 2017–2018 н. р.) – проводився формуальний експеримент дисертаційного дослідження. Здійснено експериментальну перевірку дієвості педагогічних умов та структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу. Зазначимо, що реалізація акмеологічного підходу здійснювалася в таких напрямках: збагачення змісту навчальних дисциплін професійно-ситуативними завданнями; використання сучасних педагогічних технологій для впровадження методологічних засад акмеології; активізація самовдосконалення курсантів у напрямі опанування стратегій досягнення особистісних «акме».

З метою аналізу результатів формуального етапу експериментального дослідження здійснювалося визначення підсумкового рівня сформованості готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності. Тому виникає необхідність окреслення результатів статистичних даних, що продемонструють і підтвердять ефективність запропонованої методики підготовки курсантів.

На четвертому – *результативно-аналітичному* етапі (2018–2019 н. р.) – проаналізовано отримані дані, здійснено порівняльний аналіз результативності тради-

ційного навчання майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ і дієвості педагогічних умов у підготовці курсантів цієї спеціальності у ВВНЗ; систематизовано результати дослідження, сформульовано основні висновки, визначено перспективи подальшого дослідження проблеми.

Організація четвертого етапу дослідження передбачала чітку алгоритмізацію дій. Так, з метою визначення сформованості кожного компоненту та загальної готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ (які навчалися в контрольних та експериментальних групах) до професійної діяльності систематизовано числові дані, щоб проаналізувати динаміку результатів від вхідного до підсумкового контролю.

Для перевірки вірогідності отриманих результатів і визначення достовірності експериментального дослідження використовувалися статистичні методи обробки даних педагогічного експерименту шляхом порівняння середніх показників, дисперсій і визначення F-критерію (критерію Фішера) як відношення більшої дисперсії до меншої [14]. Порівняльний аналіз емпіричного показника F-критерію з стандартними показниками в контрольних і експериментальних групах свідчить про доведену достовірність отриманих результатів, позаяк значення $F_{\text{емп}}$ для КГ (1,0–1,3) виходить за межі 1,8–1,4, а $F_{\text{емп}}$ для ЕГ (1,4–1,8) перебуває у межах вірогідності згідно з таблицею показників теоретичного F-критерію.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок цього напрямку. Дослідно-експериментальну роботу здійснено шляхом комплексного використання цілої низки апробованих методів. Необхідність досягнення визначених цілей дослідження детермінувала розподіл наукової розвідки, що проводилось упродовж 2014–2019 рр., на чотири етапи: теоретико-організаційний, діагностично-констатувальний, діяльнісно-формувальний, результативно-аналітичний. Кожен етап відзначався проведенням низки дослідницьких дій. З метою спрощення математичних розрахунків та зведення їх до єдиної системи оцінювання чотирьох рівнів готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності на всіх етапах дослідження використовувалась п'ятибальна шкала. Для дослідження стану готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності розроблено авторський діагностичний інструментарій, який конструювався таким чином, щоб встановити стан усіх показників готовності курсантів до майбутньої професійної діяльності й урахував вимоги об'єктивності, валідності, надійності. Результативність експериментального дослідження підтверджується достовірними показниками, які перевірені за допомогою методів математичної статистики.

Подальші наукові пошуки вбачаємо в продовженні вдосконалення методики підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу. З метою оптимізації фахової підготовки курсантів до майбутньої професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу будуть розроблені методичні рекомендації для викладачів ВВНЗ щодо реалізації згаданого методологічного орієнтиру у професійній підготовці майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Барабанчиков А. В. Основы военной психологии и педагогики. Москва: Просвещение, 1988. 271 с.
2. Бауер М. Й. Методологія екологічної освіти. Чернівці: Крайова освіта, 2000. 320 с.
3. Бевз В. Основні положення щодо проведення тренінгів: <http://osvita.ua/school/technol>
4. Ващик Т. І. Моделювання у навчально-виховному процесі вищої школи. Нові технології навчання. 2005. Вип. 41. С. 147–158.
5. Лјузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково-педагогічних досліджень. К.: НАКККіМ, 2011. 314 с.
6. Сластенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: инновационная деятельность. М.: ИЧП «Изд-во Магистр», 1997. 308 с.
7. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого: підруч. для науковця. К.: НМЦ «Консорціум з удосконаленням менеджменту освіти в Україні», 2006. 302 с.

8. Меняйло В.І. Професійний розвиток майбутнього доктора філософії. *Revista științifică progresivă*. 2020. Т. 3. № 1 (3). С. 18–20.

9. Sabluk O.A. Ierarchy constitutes "competence" and "professional competence" in modern researches. *Balkan Scientific Review*. 2019. Т. 3. № 1 (3). С. 56–59.

10. Radzivilova I.A. Methodological basis of forming future flight attendants' readiness to professional activity. *Scientific Vector of the Balkans*. 2018. № 1. С. 81–83.

11. Bartkiv O.S., Durmanenko E.A. Interactive methods in the process of future teachers' training for the higher education institutions modeling. *Humanitarian Balkan Research*. 2018. № 1. С. 30–32.

12. Сваричевська А. П. Педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту засобами інтерактивних технологій. *Virtus*. 2017. № 15. С. 148–151.

13. Військове виховання: історія, теорія та методика: навч. посіб. / за ред. В. В. Ягунова. Київ: Вища школа, 2002. 569 с.

14. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин: Валгус, 1980. 334 с.